

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מעבר במים בשבת במנעליו

(ע"ח א') שבת דאיכא מנעל, מאי?

אמר נחמיה חתניה דבי נשיאה: אנא חזיתיה לרבי אמי ורבי אסי דמטו עורקומא דמיא, ועברוה, דרך מלבוש.

תינח מנעל, סנדל (שאינו יכול להדקו ולקושרו יפה ברגלו כמו מנעל) מאי איכא למימר?

אמר רב ריחומי: אנא חזיתיה לרבינא דעבר דרך מלבוש.

רב אשי אמר: סנדל לכתחלה לא.

ריש גלותא איקלע להגרונא לבי רב נתן. רפרם וכולוהו רבנן אתו לפירקא, רבינא לא אתא. למחר בעי רפרם

לאפוקי לרבינא מדעתיה דריש גלותא.

אמר ליה: מאי טעמא לא אתא מר לפירקא?

אמר ליה: הוה כאיב לי כרעאי.

איבעי לך למיסס מסאני!

גבא דכרעא הוה.

איבעי לך למרמא סנדלא.

אמר ליה: עורקמא דמיא הוה באורחא.

איבעי לך למעבריה דרך מלבוש.

אמר ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב אשי: סנדל לכתחלה לא?

שיטות הראשונים

אם יש הבדל בין מנעל לסנדל: כתבו רי"ף ורא"ש, ואסיקנא, סנדל לכתחילה לא. כדעת רב אשי. וכן דעת המאירי. וכתב

שיש חולקים להתיר לכתחילה אף בסנדל. ודחה דבריהם.¹ והרמב"ם השמיטו.²

¹ וממה שאמרו בסוגיא זו, אנא חזיתיה לרבינא דמטא עורקמא דמיא ועברניהו לסנדליה דרך מלבוש. וכתב המאירי, ואין הדברים נראין. חדא, שהרי רב אשי חלק עמו ואמר סנדל לכתחילה לא. ועוד, שהרי רבינא עצמו חזר לחוש לדברי רב אשי, כמבואר בעובדא דריש גלותא דאיכלע להגרונא.

² מקורות: רי"ף (ב א בדפיו). רא"ש (סי' ה).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שא)

ד. (היה הולך והגיע לאמת המים...) ואסור לעבר בסנדלו, דכיון דאינו יכול להדקו ולקשרו יפה חיישינן דלמא נפיל ואתי לאתויי. אבל במנעלו, מתר.

צינון בכלים ושריית מטפחת במים

(ע"ח א') תני יהודה בר גרוגרות: אסור לישב על גבי טינא ביום הכפורים (שלחלוח הטיט נחשב עונג, וקרוב לרחיצה).

אמר רבי יהושע בן לוי: ובטינא מטפחת (מקיא מים).

אמר אביי: ובטופח על מנת להטפח.

אמר רב יהודה: מותר להצטנן בפירות.

רבא מצטנן בכסא דכספא.

(4) אמר רב פפא: כסא דכספא, מלא, אסור (שמא יישככו מים על בשרו). חסר, שרי. דפחרא (חרס), אידי ואידי אסור, משום דמישחל שחיל (פולט מים שבולע).

(2) רב אשי אמר: כסא דכספא, חסר נמי אסור, משום דמזדריב.³

זעירא בר חמא אושפיזכנין דרבי אמי ורבי אסי ורבי יהושע בן לוי ודכולהו רבנן דקיסרי הוה. אמר ליה לרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי: בר אריא, תא אימא לך מילתא מעליתא דהוה עביד אבוך. מטפחת (סודר) היה לו בערב יום הכפורים ושורה אותה במים, ועושה אותה כמים נגובין (סוחט אותה אח"כ). ולמחר מקנח בה פניו ידיו ורגליו. ערב תשעה באב שורה אותה במים, ולמחר מעבירה על גבי עיניו.

[וכן] כי אתא רבה בר מרי אמר: בערב תשעה באב מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים, ומניחה תחת מראשותיו, ולמחר מקנח פניו ידיו ורגליו. בערב יום הכפורים מביאין לו מטפחת ושורה אותה במים, ועושה אותה כמים נגובין, ולמחר מעבירה על גבי עיניו.

אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא: איפכא אמרת לן,⁵ ואותיבנך סחיטה.

³ רש"י פירש, שהכלי מחליק ונשמט מידו, ויישככו המים עליו. והר"ף ורמב"ם פירשו, שמא יתנענעו המים שבתוכו וינתזו על בשרו.

⁴ הגר"א (בגליון הש"ס) מחק את המילה "וכן" (שהרי אין דעתם שווה: לדעה ראשונה, ביוה"כ מקנח פניו ידיו ורגליו, ובתשעה באב רק עיניו. ולדעה שניה, להיפך).

⁵ כי היה סובר שיש להחמיר בתשעה באב יותר מיום הכיפורים, כדאמרינן בעלמא דדברי סופרים צריכין חיזוק יותר. תוספות ישנים.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

אסור לישוב על גבי טינא ביום הכיפורים: כתב הרמב"ם "טיט שְהוּא לַח בְּיוֹתֵר, כְּדִי שְׂיֵנִיחַ אָדָם יָדוּ עָלָיו וְתַעֲלֶה בָּהּ לַחְלוּחִית שְׁאֵם הַדְּבִיק אוֹתָהּ לִידוֹ הָאֲחֶרֶת תִּדְבֹּק בָּהּ לַחְלוּחִית - אָסוּר לִישֹׁב עָלָיו." וכן פסק השו"ע.⁶

צינון בכלים: כתב הרמב"ם "לֹא יִמְלֹא אָדָם כְּלִי חֶרֶס מִים וְיִצְטָנן בָּהּ, שֶׁהַמִּים נוֹזְלִים מִדְּפָנוּ. אֶפְלוּ כְּלֵי מִתְכוֹת אָסוּר, שְׁמָא יִנְתְּזוּ מִים עַל בְּשָׂרוֹ." **תוספות ישנים** כתבו דיש לִיזְהַר שֶׁלֹא לִצְנַן עֲצָמוּ בְּכָלִי חֶרֶס, אַע"פ שֶׁאֵין בּוֹ מִים עֲכָשִׁיו, מִשּׁוּם דְּשַׁחֲלֵי שַׁחֲלִי. **והטור** כתב שמוֹתֵר לְהַצְטָנן בְּכָלִים רִיקִים. **וישׁ אוסרים** לְהַצְטָנן בְּכָלִי חֶרֶס אִפְּלוּ רִיק. **והשו"ע**⁸ הִתִּיר.

קינוח במטפחת לחה: לגירסה א' ברש"י, בתשעה באב מותר אף במטפחת ששרו במים ולא ניגבו. וביום הכיפורים הִתִּירוּ רַק מִטְפַּחַת שֶׁסַּחְטוּ וְנִיגְבוּ.⁹ ולגירסה ב' ברש"י, מטפחת ששרו ולא ניגבו, לעולם אסורה. ובתשעה באב הִתִּירוּ רַק מִטְפַּחַת שֶׁסַּחְטוּ וְנִיגְבוּ. וביורה"ד הִתִּירוּ רַק מִטְפַּחַת שֶׁקִּינְחוּ בָּהּ יָדֵים בַּעֲרַב יוֹה"כ, ונשאר קצת לחלוחית.

ולהלכה, **הרי"ף ורא"ש** כתבו: ערב תשעה באב מביאין לו מטפחת ומקנח בה ידיו ורגליו. למחר, מעבירה על גבי עיניו ואינו חושש. ערב יוה"כ שורה אותה במים ועושה אותה כמין כלים נגובין. למחר, מעבירה על גבי עיניו ואינו חושש.¹⁰ וכן פסק **הרמב"ם** לענין יוה"כ.¹¹ וכתבו **הגהות מיימוניות והמרדכי**, דאף דמדינא דגמרא מותר, מכל מקום יש לאסור, מחשש סחיטה.¹² וכן פסק **הרמ"א**.¹³

⁶. או"ח תריגט. מקורות: רמב"ם (הל' שביתת עשור ג,ד).

⁷. האחרונים דנו מדוע נקט הרמב"ם 'ימלא', הרי גם חסר אסור. וראה ב"ח.

⁸. או"ח תריגט. בבדק הבית כתב להכריע שאין להחמיר בזה יותר מטיט. מקורות: רמב"ם (הל' שביתת עשור ג,ד). תוספות ישנים (ד"ה כסא דכספא).

⁹. ולפי הגירסה שלפנינו (ד' וילנא), נחלקו זעירא בר חמא ורבה בר מרי, אם מקנח פניו ידיו ורגליו, או רק עיניו. אמנם לפי הרי"ף ורא"ש, לא נחלקו האמוראים. וגורסים, וכן כי אתא רבה בר מרי. וראה להלן.

¹⁰. ונראה שגרסו בסיפא כגירסה ב' ברש"י. אבל גרסו גם בתשעה באב שאין היתר במטפחת שסחטו וניגבו, אלא רק כשקינחו בה ידיים בערב תשעה באב. אמנם בדברי הרי"ף יש מבוכה, שכן בסוף דבריו מסיים (ואינו בכל כת"י הרי"ף): 'ואסיקנא דבערב תשעה באב שורה במים ועושה כמין כלים נגובים, וערב יום כפורים מקנח בה ידיו ורגליו, ולמחר מעבירה על גבי עיניו ואינו חושש אבל אין שורה במים מעיקרא, דחייש לסחיטה בשעה שמעבירה ע"ג פניו. וכן הילכתא.' ובסתירה למש"כ בתחילת דבריו. וראה ר"ן ולחם משנה (הל' שביתת עשור ג,ה).

¹¹. ובהלכות תעניות (פ"ה) השמיט הדין לגבי תשעה באב. וצ"ב. ור' לח"מ (שבהערה קודמת).

¹². וכמו שכתוב שם, במסקנת הסוגיא, איפכא אמר לן וכו'. שלהלכה, מחמירים גם בזה, כמו שחששו בגמרא באינו עושה כמין כלים נגובים.

¹³. או"ח תריגט. וכתב המשנ"ב (ס"ק כה) שמכל מקום מותר לנגב ידיו במפה בערב יום כיפור, ולמחרת להעבירה על עיניו, שבכי האי גוונא אין לחוש לסחיטה. מקורות: רי"ף (ב א בדפיו). רא"ש (סי' ז). רמב"ם (הל' שביתת עשור ג,ה). הגהות מיימוניות (אות ח). מרדכי (סי' תשכט).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריג)

ט. אסור להצטנן בט"ט לח, אם הוא טופח על מנת להטפח; ואסור להצטנן בכלים שיש בהם מים, אפלו הם חסרים, בין של חרס בין של מתכות; אבל אם הם רקים, מתר; וכן בפרות ובתינוק. הגה: ואסור לשרות מפה מבעוד יום ולעשותה כמין כלים גובים ולהצטנן בה ביום כפור, דחיששין שמא לא תנגב יפה ויבא לידי סחיטה (הגהות מיומני פ"ג ומדכ"י וסמ"ק ומנהגים). החולה רוחץ כדרכו, אף על פי שאינו מסכן (רמב"ם).

נעילת הסנדל

(ע"ח ב') איבעיא להו: מהו לצאת בסנדל של שעם¹⁴ ביום הכיפורים?

עמד רבי יצחק בר נחמני על רגליו ואמר: אני ראיתי את רבי יהושע בן לוי שיצא בסנדל של שעם ביום הכיפורים. ואמינא ליה: בתענית צבור (הנגזר על הגשמים, תענית י"ב ב', ואסור בנעילת סנדל), מאי? אמר לי: לא שנה. אמר רבה בר בר חנה: אני ראיתי את רבי אלעזר דמן נינוה שיצא בסנדל של שעם בתענית צבור. ואמינא ליה: ביום הכיפורים, מאי? אמר לי: לא שנה.

רב יהודה נפיק בדהיטני (מין שעם). אביי נפיק בדהוצי (סנדל של כפות תמרים). רבא נפיק בדיקולי. רבה בר רב הונא כריך סודרא אכרעיה ונפיק.

מתיב רמי בר חמא (ממשנה שבת ס"ה ב'): הקיטע יוצא בקב שלו. דברי רבי מאיר. ורבי יוסי אוסר (שסובר אינו מנעל, הואיל ואינו שווה בכל). **ותני** עלה: ושון שאסור לצאת בו ביום הכיפורים!¹⁵

אמר אביי: התם דאית ביה כתיתין (חתכות בגדים לסמוך שוקו עליהן), ומשום תענוג.

אמר ליה רבא: ואי לאו מנא הוא, כתייתין משוי ליה מנא? ועוד, כל תענוג דלאו מנעל הוא, ביום הכיפורים מי אסור? והא רבה בר רב הונא הוה כריך סודרא אכרעיה ונפיק! ועוד, מדקתני סיפא אם יש לו בית קבול כתייתין טמא (מקבל טומאה, שאינו פשוטי כלי עץ), מכלל דרישא לאו בדאית ליה כתייתין עסקינן!

אלא אמר רבא: לעולם דכולי עלמא מנעל הוא (ולכן אסור ביום הכיפורים. אבל של היטני והוצא, אינם בכלל מנעל). ובשבת בהא פליגי: מר סבר גזרינן דילמא משתמיט, ואתי לאתויי ד' אמות. ומר סבר לא גזרינן.

(ע"ג ב') (שנינו) והחיה (יולדת) תנעול את הסנדל. דברי רבי אליעזר. וחכמים אוסרין.

החיה תנעול את הסנדל, משום צינה.

(ע"ח ב') אמר שמואל: אם מחמת סכנת עקרב, מותר.

¹⁴. רש"י פירש, מין גומא.

¹⁵. אלמא אף על גב דלרבי יוסי לאו מנעל הוא, אפילו הכי אסיר, והוא הדין לשל שעם. רש"י.

**הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.**

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

סוגי הנעליים ביום הכיפורים: דעת רש"י, שעל פי מסקנת רבא, מנעל של עץ הוי מנעל, ואסור לצאת בו ביוה"כ. ודהיטני והוצא אינו מנעל, ומותר ביוה"כ. דעת הרז"ה, דכל מידי דמגין, מנעל מקרי, ואסור, אע"פ שאינו מעור.¹⁶ ודעת הרי"ף, דכל מנעל שאינו מעור, לא מיקרי מנעל. ואפילו של עץ, ויוצאין בו ביום הכיפורים.¹⁷ וכן פסק השו"ע.¹⁸

מנעל של בגד: כתב הר"ן, דאיכא מאן דאמר דנהי דבכל הני יוצאין ביוה"כ, הני מילי בשאין דומין למנעל בצורתן; אבל במנעל גמור, אע"פ שהוא של בגד, כגון אנפליא, בתוך ביתו בלבד הוא שמטייל בו, אבל לצאת בו אסור.¹⁹ ויש חולקים, וסוברים דבאנפליא, אפילו ברשות הרבים שרי.²⁰

נעילת סנדל במקום סכנת עקרב: רש"י ביאר, מקום שיש לחוש לעקרבים, מותר כל אדם לנעול. ובעל הלכות גדולות כתב, אם רוצה ללכת לקרות בציבור, או לצורך היום, וחושש ללכת בלא נעליים משום עקרב, מותר לו לכרוך משהו על רגליו.²¹ והשו"ע²² פסק כרש"י.

יולדת וחולה בסנדל: כתב הר"ן שלא כתוב בגמרא עד מתי נחשבת יולדת, ומסתבר שנחשבת חיה כל ל' יום, שבזמן הזה קשה לה הקור.²³ וכן כתב הרמב"ם, והוסיף שהוא הדין לחולה אפילו כשאין סכנה. ורבינו ירוחם כתב שמי שיש לו מכה יכול לנעול הסנדל. וכן פסק השו"ע.²⁴

¹⁶. ולגבי תענית צבור ויום הכיפורים לא שרינן למיפק בסנדל של שעם לכתחילה. ולא סמכינן אסדהותיה דרבי יצחק בר נחמני, דאמר אני ראיתי את רבי יהושע בן לוי שיצא בסנדל של שעם ביום הכיפורים, ולא אסדהותיה דרבה בר בר חנה שהתיר כן בתענית ציבור, משום דמסקנא דשמעתא, אמר רבא דכולי עלמא מנעל הוא. ודרבא עדיפא, דבתרא הוא. אבל מדרך סודרא אכרעיה, הא ודאי תענוג בעלמא, ולא מנעל ומותר לכתחילה, דהא ליכא מאן דפליג עליה. רז"ה.

¹⁷. וכתב הב"י שכן נראה מדברי הרא"ש כדעת הרי"ף, שכל מנעל שאינו של עור, יוצאין בו ביוה"כ. ושדברי הרמב"ם סתומים (אמנם ראה לחם משנה, הל' שבייתת עשור גז). ולענין הלכה, כיון שהרי"ף והרא"ש מסכימין להתיר בכל מנעל שאינו של עור, הכי נקטינן.

¹⁸. או"ח תריד, ב. המשנ"ב (ס"ק ה) כתב שיש מחמירין בסנדל של עץ אפילו אינו מחופה עור, ויש שאסרו גם נעליים העשויות מלבד, ולפי זה יש להחמיר בערדליים. וכתב המשנ"ב שאף שאין למחות במקל כהשו"ע, מ"מ נכון להחמיר שלא לילך באנפילאות של בגד. ומכל מקום אם צריך לצאת, עדיף שילבש הלבדים וכד' ולא של עור. וכתב (ס"ק ז) שכל מנעל האסור, אסור אף בבית. מקורות: רי"ף (ב א בדפיו). ר"ן (ד"ה הלכך). רז"ה (המאור, ד"ה וסנדל). רא"ש (סי' ז).

¹⁹. ודייק לה מדתני בפ' מצות חליצה (ק"ב ב') אחד מנעל ואחד סנדל ואנפליא לא יטייל בהן, לא מבית לבית ולא ממיטה למיטה. ופרכין עלה מההיא דתנא: לא יטייל אדם בקורדקסין בתוך ביתו, אבל מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו. ומשני, לא קשיא, כאן באנפליא של בגד כאן באנפליא של עור. ומדקאמר אבל מטייל הוא באנפליא בתוך ביתו, משמע דוקא בתוך ביתו אבל לצאת באנפליא של בגד אסור. ומסתייעא נמי מדתנא בתוספתא: יוה"כ אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה, ואפילו באנפליא של בגד.

²⁰. דההוא דפרק מצות חליצה לאו ראיא היא, דמשום דתנא לא יטייל אדם בקורדקסין בתוך ביתו לאשמועינן דאפילו בתוך ביתו אסור, תנא נמי אבל מטייל באנפליא בתוך ביתו. אבל אין הכי נמי דבאנפליא אפילו ברה"ר שרי. והכי נמי מוכח בירושלמי, דגרסינן התם: אית תנויי תני יוצאין באנפליא ביוה"כ, ואית תנויי אין יוצאין. אמר רב חסדא: מאן דאמר יוצאין, בשל עור. ומדקתני סתמא יוצאין, משמע דאפילו לרה"ר.

²¹. הטור התקשה בדבריו, דמשום סכנת עקרב, מותר אפילו במנעל ממש! וכתב הב"י שאף שפשטות דברי הגמרא כטור, יש ליישב דברי בה"ג שאם אפשר לדחות סכנת עקרב ע"י כריכת משהו על רגליו, נדחית הסכנה, ולא התירו לנעול אם לא לצורך מצוה.

²². או"ח תריד, ד.

²³. כדאמרינן בפרק מפנין (שבת קכ"ט א') לחיה עד שלשים יום, כלומר שאין מטבילין אותה בתוך שלשים יום משום צינה. ר"ן.

²⁴. או"ח תריד, ג.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריד)

- ב. אסור לנעל סנדל או מנעל של עור, אפלו קב הקטע וכיוצא בו, אפלו של עץ ומחפה עור, אסור; אבל של גמי או של קש, או של בגד או של שאר מינים, מתיר אפלו לצאת בהם לרשות הרבים. (ומתיר לעמד על פרים וכסות של עור, ומכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה) (מרדכי דיומא ותרומת הדשן סימן קמ"ט).
- ג. החיה, כל שלשים יום מתרת לנעל את הסנדל; והחולה פיוצא בה, אף על פי שאין בו סכנה; וכן מי שיש לו מכה ברגליו.
- ד. מתיר כל אדם לנעל סנדל מחמת עקרב וכיוצא בו, כדי שלא ישכנו; אם מצויים שם עקרבים או דברים הנושכים. **הגה:** ואם ירדו גשמים ורוצה לילך לביתו מבית הכנסת או להפך, והוא איסטניס, מתיר לנעל מנעליו עד שמגיע למקומו (מהרי"ל).

נעילת הסנדל ושאר עינויים לקטן

תנו רבנן: תינוקות מותרין בכולן, חוץ מנעילת הסנדל.

מאי שנא נעילת הסנדל, דאמרי, אינשי עבדו ליה. הנך נמי, אמרי, אינשי עבדו ליה.

רחיצה וסיכה, אימר מאתמול עבדי ליה!

סנדל נמי, אימר מאתמול עבדי ליה.

סנדל לא אפשר דמאתמול עבדי ליה, דאמר שמואל: האי מאן דבעי למיטעם טעמא דמיתותא, ליסים מסאני וליגני.

והא מותרין לכתחלה קתני!

אלא הנך דלאו רביתיהו (נעילת סנדל שאינה מועילה לגידולם), גזרו בהו רבנן. הנך (כל שאר העינויים) דרביתיהו הוא, לא גזרו בהו רבנן.

שיטות הראשונים

התינוקות מותרין בכולן וכו': כתב הר"ן, מוכח בגמרא שמותרים גדולים להאכילן ולהשקותם ולהרחיצם ולסוכם, משום דבכל הני רביתיהו דתינוקות נינהו, ומשום הכי לא גזרי בהו רבנן; אבל נעילת הסנדל לאו רביתיהו, וגזור ביה רבנן.²⁵ ומדברי הטור בשם רבינו יהודה נראה, דלהאכילן הגדול בידים שרי; אבל להרחיצן ולסוכן, אומר לגוי ועושה. אבל לא ירחוץ ויסוך אותם הגדול בידיו.²⁶ וכן פסק הרמ"א.²⁷

²⁵ ובריש פרקין (א א ברי"ף, ד"ה יו"כ), דן הר"ן בהרחבה, אם כל חמשת העינויים אסורים מהתורה, או מדרבנן, וכתב דהא דתניא התינוקות מותרין בכולן וכו', והיינו דמותר לגדולים לרוחצן ולסוכן, ואי מדאורייתא (אסורים העינויים), היכי שרי? והא כתיב לא תאכלום וקרי ביה לא תאכילום, לזההיר גדולים על הקטנים! ובשלמא אי דרבנן נינהו, שפיר, שכל שהוא לצרכו של תינוק אע"פ שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור מדרבנן ואפילו בידיים, וכדמוכח בפרק יוצא דופן (מ"ו ב'); אלא אי אמרת מדאורייתא נינהו, היכי שרי (ואמנם דין זה שמותר לספות איסור דרבנן לקטן בידיים, אינו מוסכם, ודעת הרמב"ם, מאכלות אסורות יז,כז, והרבה ראשונים, שאסור).

²⁶ ונראה, שהטעם מפני שהגדול בעצמו נהנה מאותה רחיצה וסיכה, שהוא בעצמו רוחץ וסך ידיו כשמרחיץ וסך התינוק. ולא דמי לאכילה, שאין הגדול עצמו אוכל כשהוא מאכיל התינוק. ב"י.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חינוך לקטנים בשאר עינינו: דעת הר"ן דלא אשכחינן בשום דוכתא חינוך בהני עינינו, כדאשכחן בתענית, משמע שעד שהגיעו לפירקן, מותרין בכולן. ודעת העיטור, שיבולי הלקט, המאירי, והטור, שכשם שמחנכים אותם באכילה, כך מחנכים אותם ברחיצה וסיכה.²⁸ וכן פסק הרמ"א.²⁹

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תרטז)

א. התינוקות מתירים בכל אלו, חוץ מבגדילת הסנדל, שאין חוששין כל כך אם לא ינעלו. הגה: ומתיר לומר לנכרי לרחץ וליסוך; אבל להאכילם, אפילו בגדים שרי (טור).

רחיצת מלך וכלה

(ע"ח ב') (שנינו) המלך והכלה ירחצו את פניהם (והחיה תנעול את הסנדל, דברי רבי אליעזר. וחכמים אוסרין). מתניתין מני? רבי חנניא בן תרדיון היא.

דתניא: המלך והכלה לא ירחצו את פניהם. רבי חנניא בן תרדיון אומר משום רבי אליעזר: המלך והכלה ירחצו את פניהם. החיה לא תנעול את הסנדל. רבי חנניא בן תרדיון אומר משום רבי אליעזר: החיה תנעול את הסנדל.

מאי טעמא?

מלך משום דכתיב³⁰ "מֶלֶךְ בִּפְיוֹ תַחֲזִינָה עֵינָיו".

כלה, מאי טעמא? כדי שלא תתגנה על בעלה.

אמר ליה רב לרבי חייא: כלה עד כמה?

אמר ליה: **כדתניא:** אין מונעין תכשיטין מן הכלה (מחמת אָבֵל, אם מתה אמה ביום חופתה) כל שלושים יום (אחרי נישואיה).

²⁷ או"ח תרטז, א. כתב המשנ"ב (ס"ק א) שלא ירחצוהו בחמין כל גופו אפילו הוחמו מבעו"י, וזה אסור בכל השבתות. וכתב (ס"ק ב) שאם הקטן נועל מעצמו אין צריך למחות בידו (כך התבאר בסימן שמג). עוד כתב בשם האחרונים, שכיום שאין נוהגין לרחוץ ולסוך את הקטן מדי יום, ואין מניעת הרחיצה והסיכה נחשבת לו לעינוי כלל, אין לרחצו ולסוכו ביוה"כ אפילו על ידי גוי. מקורות: ר"ן (ב ב ברי"ף, ד"ה ת"ר התינוקות).

²⁸ ונלמד ממש"כ במשנה, פ"ב א', התינוקות אין מענין אותן ביום הכיפורים. משמע דבכל עינוי מיירי. וקאמר אבל מחנכין וכו'. ומשמע ג"כ דאכל עינוי קאי ביאור הגר"א (או"ח תרטז, ב, ס"ק ט).

²⁹ או"ח תרטז, ב. וכתב בבית הל"ל (ד"ה וכל מקום) שבוודאי הלכתא כוותיהו דהני ראשונים. מקורות: ר"ן (ב ב ברי"ף, ד"ה ת"ר התינוקות). עיטור (ח"ב, הל' יוה"כ). שיבולי הלקט (סי' שיב). מאירי (חיבור התשובה, מאמר ב, פ"א; הו"ד בבית הל"ל).

³⁰ ישעיהו ל"ג, י"ז.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

רחיצת פנים למלך וכלה: כתב הר"ן דמספקא ליה לר"י אי חכמים דאוסרין במתניתין קיימי אמלך וכלה, או רק על נעילת סנדל לחיה. ונפקא מינה משום דקיימא לן כרבנן.³¹ ודעת המאירי והריטב"א שחכמים אוסרים הכל, גם במלך וכלה לרחוץ פניהם. ורבינו חננאל, הרוקח, וראב"ה פסקו כרבי אליעזר, משום דאמוראי מפרשי מילתיה ושקילו וטרו אליביה. וכתב הר"ן שכן נראה דעת הרי"ף. וכן פסק הרמב"ם. וכן פסק השו"ע.³²

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום הכיפורים, סימן תריג)

י. כלה, כל שלשים יום מתרת לרחץ פניה.

³¹ ואי לא קיימי אמלך וכלה, מותרין הן לרחוץ פניהן ביום הכיפורים. ואי קיימי, אסורין.

³² או"ח תריג, כתב המשנ"ב (ס"ק כו) בשם החיי אדם, נראה שזה היה בזמניהם, שלא היו בבית הכנסת כל היום; אבל בזמן הזה, שאינו רואה אותה כל היום, לא שמעתי שנוהגין בזה היתר. מקורות: רי"ף (ב ב בדפיו). רא"ש (סי' ט). רמב"ם (הל' שביתת עשור ג, א). ר"ן (א א ברי"ף, ד"ה וכתבו). רוקח וראב"ה (הו"ד בהגמ"י, אות א).